

l'obra en conjunt. Una obra densa, si som objectius. Ara bé, qualsevol lector corroborarà també el rigor i la minuciositat dels investigadors (la visió que s'obté d'autors cèlebres com Carner en la seua faceta com a traductor mercès a molts d'aquests articles n'és només una mostra). De més a més, s'agraeixen les valoracions crítiques, ben documentades —i, quan pertoca, punyents—, que confereixen a la publicació, tot plegat, l'etiqueta d'edició més que justificada.

DARI ESCANDELL
Universitat d'Alacant

Sansano, Gabriel i Pep Valsalobre (ed.), *Fontanellana. Estudis sobre l'època i l'obra de Francesc Fontanella (1622-1683/85)*, Girona, Documenta Universitaria, 2009, 367 pp.

«Francesc Fontanella està avui de moda» són les paraules que obren un segon volum dedicat al poeta i dramaturg barceloní. Tanmateix, no es tracta d'una «moda» passatgera, sinó d'anys d'investigació iniciats per Maria-Mercè Miró, i continuats per diversos estudiosos: molts d'ells reunits al «VI Col·loqui Internacional Problemes i Mètodes de Literatura Catalana Antiga: Francesc Fontanella en el seu temps», celebrat el 2006. Arran del col·loqui, es publica un volum d'estudis sobre l'escriptor barroc que porta per títol *Francesc Fontanella: una obra, una vida, un temps*. A aquesta primera compilació se li uneix una de nova —que és la que aquí ens ocupa— intitolada *Fontanellana. Estudis sobre l'època i l'obra de Francesc Fontanella (1622-1683/85)*. Dos editors —Gabriel Sansano i Pep Valsalobre— s'encarreguen de donar forma i d'organitzar el volum coherentment en tres apartats. Disset papers componen *Fontanellana*: quatre consagrats a la literatura barroca catalana, tres relacionats amb la biografia de l'autor i deu designats a la seva obra.

Jorge García López enceta l'aplec d'estudis amb un adjectiu carregat de connotacions pejoratives: «barroc». En repetides ocasions, al barroc se li ha atorgat el títol de «crisi de l'humanisme» i s'ha descrit com una època de degeneració i de decadència. García López abandona títols i descripcions anteriors, i assegura que es tracta de «l'aprofundiment i la sublimació de l'humanisme». Per tant, i contràriament al que s'ha reiterat, el barroc ofereix un ampli ventall de propostes estètiques. A Jorge García López el segueix Vicent Escartí, que també es proposa superar l'errònia decadència

que se li ha assignat al període en què escriuen Francesc Fontanella i Pere Esteve. Encara que aquest últim, predicador i poeta valencià, va recolzar els Àustries i va participar al bàndol contrari de Fontanella a la guerra dels Segadors, parlava, predicava i escrivia en valencià. La clara intenció d'Esteve era connectar amb la seva gent, per tant, amb una població que no entenia el castellà. Esteve es converteix, doncs, en un «convençut defensor» de la seva llengua materna. Joaquim Martí Mestre reprèn l'exalçament del barroc català, i ho fa a través del llenguatge juridicoadministratiu. Una prosa tradicional continuadora de la llengua de la Cancelleria Reial i amb poca influència del castellà caracteritza el llenguatge juridicoadministratiu del segle XVII. Tanca aquest apartat Pep Vila amb la transcripció dels discursos catalans de Ramon de Trobat i Vinyes. Com Fontanella i unes altres sis-centes persones, Trobat i Vinyes s'exilià al Rosselló després de la conquesta de Barcelona.

L'inici de l'àmbit biogràfic és a càrrec de Josep Capdeferro i Pla qui comença amb el progenitor del poeta: Joan Pere Fontanella. Com clarament es percep en el seu testament —inclòs a l'apèndix—, el pare tenia totes les esperances posades en el menor dels Fontanella. Xavier Torres Sans abandona els pares de l'escriptor per concentrar-se en el càrrec militar que va ocupar durant la guerra i en especial durant la batalla de Montjuïc. Torres Sans adverteix que hi ha molts dubtes sobre el títol de sobreintendent d'artilleria que se li ha assignat, i afirma que les úniques dades completament certes són «que a les darreries del conflicte el nostre poeta no sols no s'havia desvinculat de l'arma, sinó que, a més, figurava al capdavant de l'artilleria barcelonina en el moment de la retirada». Novament, aquest apartat es tanca amb Pep Vila i amb tres notes sobre la vida de l'escriptor al Rosselló: a la primera nota, Fontanella apareix com beneficiari d'una certa quantitat de diners. A la segona, es troba la discutible data del casament amb Estàsia d'Ardena. La tercera nota pertany al 1673: any en el qual Fontanella va participar en una comissió dels principals teòlegs de Perpinyà.

La secció més extensa és la dedicada a la seva obra, és a dir, a la prosa, a la poesia i al teatre. Comença Henry Ettinghausen amb la batalla de Montjuïc tractada no només per Francesc Fontanella sinó també per Francisco Manuel de Melo. A Ettinghausen li interessa rectificar la creença que Melo va escriure des del punt de vista castellà. De l'única obra en prosa que es posseeix de l'autor s'ocupa Montserrat Clarasó Garcia. El *Panegíric a la mort de Pau Claris* es vincula al treball anterior i als escrits de la guerra dels Segadors. Pau Claris va morir un mes després de la batalla de Montjuïc, i Fontanella s'encarrega, amb el *Panegíric*, d'immortalitzar la figura de Pau

Clarís, de glorificar la batalla de Montjuïc i de defensar l'ús del català. Joan Alegret deixa la prosa i passa als sonets del poeta. Als disset sonets de Francesc Fontanella més un de Francesc Granollachs que inclou Maria-Mercè Miró en la seva edició crítica, Joan Alegret n'afegeix dos més. Tots ells —ordenats a partir de les dades de redacció— estan inserits després d'un breu resum dels canvis que ha realitzat Alegret. Continuen Mª Ángeles García García i Olaya López Sahuquillo amb la poesia de Fontanella. A l'unir la poesia amb la pintura, converteixen Fontanella en «un poeta-pintor en tota regla». De García García també correspon el proper paper. Bé que segueix amb la poesia, deixa la pintura per tractar la mitologia clàssica. Fontanella introdueix mites dins de la seva història personal, i així s'evadeix d'una realitat angoixosa.

Els últims escrits —sense incloure el darrer de tots— toquen el tema del teatre. Eulàlia Miralles inaugura el teatre amb una de les peces menys conegudes del dramaturg. L'*Ambaixada del príncep Licomandro a l'emperador de Bugia* es relaciona amb dues celebracions de l'època: el Carnestoltes i la festa del Catay. El diàleg més engrescador del volum és sobre *Lo desengany* i se n'encarreguen Pep Valsalobre i Jaume Pòrtulas. Mentre Valsalobre afirma que no hi ha tergiversació de l'episodi clàssic de Venus, Mart i Vulcà, Pòrtulas manté que les convencions morals de l'època no es poden aplicar a les figures mitològiques. Prèviament, a *Francesc Fontanella: una obra, una vida, un temps*, Albert Mestres va posar en escena la *Tragicomèdia d'amor, firmesa i porfia*, i ara fa el mateix amb *Lo desengany*, però, és clar, amb diferències, per tractar-se aquesta última obra d'un poema dramàtic.

Cal cloure amb Maria-Mercè Miró i amb Jacint Verdaguer. L'estudiosa de Fontanella elabora un treball comparatiu que connecta el *Panegíric* amb *L'Atlàntida*, dues odes a Barcelona i poesies religioses d'ambdós autors. Més encara: els dos barcelonins, segons Maria-Mercè Miró, posseeixen una mateixa visió del Pirineu, elegeixen les mateixes figures mitològiques i usen semblants termes geogràfics exòtics.

En definitiva, la lectura de *Fontanellana* crea un doble efecte: per una banda, una sensació de familiaritat i de continuïtat produïda especialment per les investigacions que s'han dut a terme durant els últims anys. Els articles de Pòrtulas i de Valsalobre, per exemple, constitueixen un diàleg que s'havia iniciat amb el primer volum. D'altra banda, aquest segon volum aporta noves dades i propostes. La incorporació d'apèndixs amb documents poc estudiats anima futures investigacions. A més, manté el lector dependent i amb ganes de recuperar un període estigmatitzat.

Sens dubte, *Fontanellana* representa un valuós avenç en el coneixement de Fontanella i una lectura obligatòria per als estudiosos del barroc. Ara bé: també qüestiona quins són els següents passos a seguir. En el pòrtic, Valsalobre suggereix el futur dels estudis fontanellescs: en primer lloc, és necessari elaborar una nova edició de l'obra del barceloní que reflecteixi «la normalitat filològica dels països europeus». En segon lloc, és imprescindible crear una biografia actualitzada que inclogui les últimes indagacions sobre Fontanella. Així, aquest recull no clausura la investigació del poeta i dramaturg barroc, però tanmateix, demostra que es prenen les mesures necessàries per una recerca com cal de Francesc Fontanella.

CONXITA DOMÈNECH
University of Colorado Denver

Lluís de Requesens, Bernat Miquel, Martí Garcia, Rodrigo Dies, Lluís de Vila-Rasa i Francesc Sunyer, *Sis poetes de la cort d'Alfons el Magnànim*, edició crítica de Jaume Torró Torrent, Barcelona, Barcino («Els Nostres Clàssics»), 2009, 303 pp.

L'estudi del panorama poètic català del segle xv s'ha centrat, tradicionalment, en la figura d'Ausiàs March i el progressiu abandó del canon poètic trobadoresc iniciat pels seus predecessors, els poetes de la cort valenciana del rei Alfons el Magnànim al primer terç del segle xv. En aquest cercle cortesà escriu un jove poeta i militar, Jordi de Sant Jordi, juntament amb un altre de major edat, com Andreu Febrer, als quals cal afegir un jove Ausiàs, documentat com a falconer reial, representants de la noblesa castellana com el marquès de Santillana i una sèrie de noms —d'obra breu, convencional i amb escasses dades biogràfiques— que acompanyen el Magnànim en les seues empreses militars. L'activitat cultural s'interromp amb la marxa del rei a Nàpols i la creença que desapareix a la Península tota plataforma cortesana, la que dona vida a l'activitat poètica. Aquest fet contribueix a conceptuar la figura d'Ausiàs March, com la d'un home turmentat i aïllat a les seues possessions feudals o a València, on acaba els seus dies. Una figura que eclipsa tota la resta de poetes contemporanis, dels quals pràcticament fins ara no es tenien dades.

Amb el llibre de Jaume Torró observem que aquestes afirmacions s'han de matisar. L'autor parteix del principi que no és possible una activitat poètica sense